

Oponentský posudek

na disertační práci kolegyně Mgr. Moniky Molnárové „Psychologické aspekty identifikácie a jej uplatnenie v kriminalistickej praxi“

Autorka si úvodu práce formulovala jako cíl vypracovat přehledovou studii, která by přinesla nejen srovnání různých metod kriminalistické identifikace osob, nýbrž i praktickou příručku k vedení vlastního identifikačního procesu. Důraz přitom klade na psychologické faktory, které mohou proces identifikace ovlivňovat. Už jen přehled použité literatury, v němž jednoznačně převládá anglosaské odborné písemnictví, naznačuje, že uvedenému problému je věnována široká pozornost v zahraničí, zatímco odborné psychologicky orientované práce na tomto poli jsou u nás stále ojedinělé. Autorka používá u nás poněkud nezvyklý anglosaský model citací.

V první části práce se autorka věnuje trestně právním a kriminalistickým aspektům rekognice a portrétní identifikace. Přináší dobře utříděný systém poznatků, které mohou skýtat dobrý základ pro příp. forenzně psychologický výzkum problematiky „očitých svědectví.“

Ne zcela platí tvrzení v posledním odstavci s. 4; přítomnost cizích osob při výslechu není obecně vyloučená – viz např. § 102 TR (výslech dítěte). Jako znalec jsem byl opakovaně přítomen i při výsleších dospělých osob, ovšem bez práva do nich zasahovat.

V partii věnované rekognici jednoho objektu zmiňuje autorka nevýhody, které nepochybně platí i pro rekognice v rámci skupiny objektů. Tato nevýhoda by měla být v praxi vyvažována požadavkem úplnosti a komplexnosti důkazů. Jediný, i bezesporný, důkaz nemůže být postačujícím důvodem k odsouzení obžalovaného. Podstatně závažnější následky může mít chybná rekognice pro proces vyšetřování, kdy na jejím základě může být přijata falešná vyšetřovací verze.

Zmiňovaný postup identifikace jednoho objektu při hlavním líčení – svědek přímo identifikuje útočníka – má nepochybně pouze psychologický účel, nikoli důkazní. Např. v souvislosti s líčením brutality útoku u násilných deliktů přináší efekt personalizace brutality, který může významným způsobem ovlivnit rozhodovací procesy poroty ve prospěch verze žalobce.

Z praxe je oponentovi znám případ spontánní rekognice podezřelého z vraždy prostitutky jednou z jejích kolegyň.

Nevýhodám fotoalb zmiňovaných autorkou na s. 15 lze snadno čelit vhodnou strategií rekognice.

Z uvedených nevýhod rekognice jednoznačně plyne její užitečnost: za vhodnou ji lze považovat v rámci vyšetřování, za méně vhodnou jako důkaz viny u soudu.

Velmi vhodně zmiňuje autorka v partii věnované portrétní rekognici psychologické aspekty problému percepce tváří (s. 30). Lidská tvář bude nepochybně vnímána spíše jako „gestalt“, nikoli jako souhrn dílčích rysů. Z toho by se měly odvíjet techniky portrétní identifikace.

Department of Justice je v USA Ministerstvo spravedlnosti, nikoli Národní ústav pro spravedlnost (s. 37).

Při diskusi vlivu věku na přesnost svědectví se autorka velmi obsáhle věnuje různým kategoriím dospělých, zvláště z hlediska přesnosti u starších a starých osob. V praxi jsou však velmi časté případy dětí – i velmi malých – jako očitých svědků či poškozených, např. pohlavním zneužíváním. Problém přesnosti výpovědí či identifikací malých dětí popisuje např. E.F. Loftusová ve své základní práci „Eyewitness Testimony. Harvard Univ. Press, Cambridge, 1996.“ Soudím, že – zejména z praktického hlediska – by měla být problému přesnosti dětských svědků věnována minimálně stejná pozornost, jako přesnosti starých osob.

Čtvrtá kapitola práce je věnována zejména praktickému využití analyzovaných výzkumných poznatků v podobě manuálu provádění rekognice. Posoudit správnost této partie práce by měl spíše kriminalista, oponent se v této oblasti necítí dostatečně kompetentní.

Závěrem lze konstatovat, že předložená literární práce byla zpracována velmi pečlivě. Přinesla velké množství systematicky utříděných poznatků na poli, které naše forenzní psychologie opomíjí. Studie nepochybně skýtá velmi dobrý základ pro případnou návaznou výzkumnou práci. Autorka prokázala, že dobře zvládá práci s odbornou literaturou, má dostatečný přehled o moderních výzkumných poznatcích a má poctivý přístup k vědecké práci. Doporučuji dizertační práci kolegyně Mgr. Moniky Molnárové k úspěšné obhajobě.

V Praze dne 4.9.2008

PhDr. Karel Netík, CSc.

